

ФАКТОР ЧАСУ У ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Час – загальна форма буття матерії, що виражає тривалість її існування і послідовність зміни станів всіх матеріальних систем і процесів у світі. Ключовими характеристиками (параметрами) часу є: послідовність процесів, їх тривалість, темп, ритм, швидкість, рівень синхронності, час перемикавання. Кожна з них обумовлює ефективність системи.

Основними властивостями часу є однорідність, односпрямованість, одномірність, впорядкованість, безперервність і незворотність. Економічні функції часу характеризуються наступним чином: «простір» економічних процесів, кількісна міра різних речей, характеристика якості протікання процесів, характеристика якості товарів, кількісна та якісна характеристика розвитку, середа ритмічності процесів.

Можна виділити кілька напрямків впливу факторів часу на показники діяльності економічної системи: час як мультиплікатор результатів діяльності економічної системи; час як фактор, що впливає на економічні показники; час як чинник «ущільнення» економічних процесів; «ущільнення» часу за допомогою вдосконалення інформаційної структури економічного процесу.

Управління параметрами часу неминуче пов'язане з пошуком компромісу між стратегічними цілями і тактичними завданнями, спроби знайти баланс між двома групами факторів: «ущільнення» часу і забезпечення стаціонарності. Існують значні можливості «ущільнення» часу здійснення модернізаційних трансформацій. Найбільш перспективні напрямки пов'язані з максимальною віртуалізацією (перенесенням робіт, пов'язаних з обґрунтуванням, підготовкою та трансформацією системи, на віртуальний рівень) і інструменталізацією (максимальна уніфікація (за «принципом трансформера») трансформаційних технологій) трансформаційних процесів [4].

Недостатність уваги до проблематики вивчення часу пояснюється тим, що всіх цікавлять конкретні економічні ідеї, а не їх фон, у якості якого служить, зокрема час. Всі дослідження йшли по шляху розширення часових горизонтів аналізу. Економічна наука еволюціонувала від аналізу статичної до динаміки (порівняльної статичної) і супердинаміки. Апофеозом усвідомлення самостійної ролі часу стало формування нової ідеології економічної теорії, яка вивчення усіх економічних явищ проводить у короткостроковому, середньостроковому і довгостроковому розрізах. Поєднання трьох часових шарів у рамках загальної економічної теорії є неможливим оскільки на різних часових горизонтах діють абсолютно різні економічні механізми і закони [3].

Вплив фактору часу на соціально-економічні процеси виступає однією із найважливіших проблем економічних досліджень. Однак, такі дослідження значною мірою опосередковано стосувалися саме концептуального вивчення проблеми впливу фактору часу, як окремої наукової економічної категорії.

Можлива зміна темпоральної структури діяльності організації, оскільки використання часу залежить від форм її організації, узгодженості у часі процесів діяльності (організації праці), темпу, періодичності, ритму, забезпечення зв'язку минуле – сучасне – майбутнє (інвестування, проектні розробки, кредити і т.д.). Відповідно, можна орієнтувати організацію на минуле, сьогодення («жити одним днем») або майбутнє [5].

У деяких дослідженнях поняття часу вводиться як основна категорія дослідження в питаннях організації та управління економічною діяльністю людини і компанії. Розглядаючи різні типи часу і часових характеристик, дослідження на макрорівні описують співвідношення часу з такими напрямими як: організаційна культура, стратегічне планування та організаційна теорія обставин (contingency theory) [1].

У західній науці досі віддається перевага вічним, постійним законам, закриваючи очі на відрізки часу, які призвели до порушень цілісності економічної теорії. І до цих пір західні економічні моделі переважно використовують лінійно-дискретне уявлення про час у вигляді лінії.

Поняття часу в економіці розділене на причинно-наслідковий (казуальний) та історичний час. Динаміка економічних процесів була, як правило, представлена казуальним. Казуальний час це теоретичне відношення економічних змінних. Якщо всі змінні наведені в один і той же момент часу, використовується статичний аналіз. А якщо використовуються змінні в різні моменти часу – динамічний аналіз. Статика і динаміка розглядаються як рівні узагальнення з протилежною підпорядкуванням між ними. Економічні процеси розглядаються як оборотні процеси, які можна переміщати вперед або назад у часі, незалежно від змін в описі самої системи за рахунок існування причинно-наслідкових зв'язків. Оцінка часу як ресурсу – багатовимірною проблема. Час є порівняно рідкісним, невідновлюваним ресурсом з обмеженим доступом [2].

1. Bluedorn A. C. Time and organizations / Allen C. Bluedorn, Robert B. Denhardt // Journal of Management. – 1988. – Vol. 14, No 2. – P. 299-320.

2. Pfeifer S. A question of time: do economists and strategic managers manage time or do they even care? / Sanja Pfeifer // Management. – 2001. – Vol. 6, No 1-2. – P. 89-105.

3. Балацкий, Е.В. Понятие времени в экономической науке / Е.В. Балацкий // Вестник российской академии наук. – 2005. – Т. 75, № 3. – С. 224-232.

4. Мельник, Л.Г. Экономика развития : учебник / Л.Г. Мельник. – Сумы : Университетская книга, 2013. – 784 с. – ISBN 978-966-680-669-0.

5. Полещук, В.И. Фактор времени в эколого-экономических системах / В.И. Полещук // Культура и время. Время в культуре. Культура времени : [сб. науч. тр. / под ред. В.С. Чуракова]. – Шахты : Изд-во ЮРГУЭС, 2007. – 302 с. – С. 163-167.

Мельник, Ю.М. Фактор часу у економічних дослідженнях [Текст] / Л.Г. Мельник, О.І. Мельник, Ю.М. Дерев'яно // Маркетинг інновацій і інновації у маркетингу : збірник тез доповідей VII Міжнародної науково-практичної конференції, 26-28 вересня 2013 р. / Відп. за вип. Ю.М. Гладенко. - Суми : ТОВ "ДД "Папірус", 2013. - С. 182-184.